

Mégis feltámadunk!

Apám a pártállam idején megfigyelt személy volt. A HIVATAL is elismerte, papírom van róla.

Ma már tudom, hogy innen eredt apámnak az a nagy szorongása, amely a mi, gyermeki nevelésünket célzó oktalanságaiban csúcsonyult ki havonta, kéthavonta egy-egy vasárnapi ebéd alkalmából. Amúgy tökéletesen idegenként jött-ment az életünkben, és mi valami nagy gyermeki reménnyel, viszonylag sérülések nélkül kibírtuk ezeket a ritka alkalmakat. Gyermeki feszültségeink csak a serdülőkor után értek különböző tünetekké. Akkoriban csupán a büntetések megszüntetésére koncentráltunk, igaz ugyan, hogy öcsém jóvoltából erre esélyünk sem volt.

Apám halála előtti kórházi léte pszichés korlenyomatot tart mindazok elé a *kádári kedves évekről*, akik elvesztették tisztánlátásukat. Kórházi ágyán fekve egy bizalmas pillanatában – amúgy soha nem adta jelét betegségében, hogy bármi baja lett volna elmeállapotának – odahúzott magához és azt suttogetta iszonyú félelemmel a szemében:

- Ebben a szobában ne mondj semmit, mert a szomszédom mindent továbbít az ávónak.

Olyan hihetetlenül irreális, és váratlan volt ez a mondata számomra 1988-ban, hogy percekig döbbenet meredtem a nagybeteg arcra. Ő a szájára tett kézmozdulattal még meg is erősítette kérését, hozzásuttogva, hogy menekítsük ki innen, amint lehet.

Elrejtette előlünk, Anyánk elől is, hogy mit tettek vele akkor, mikor a gonoszság az arcába nézett.

A HIVATAL megértésemet kérte, a többi anyag előkerüléséig, már amennyiben előkerül, legyen türelemmel.

Apám soha nem volt hősiességre hajló személyiség, a világ egyszerű, végtelenül tisztességes polgáraként élt, aki a II. világháború több éves hadifogsága után hazavergődött, s amerikai nagypám kis vagyonszája miatt rögtön osztályidegen lett. Apám tizennégy évig építette a betonutat Zala megyében, Zalaszentivánon és környékén az egyik Somsich gróffal, valamint egy másik, erre érdemesült magyarral. Nagypámra, aki öt nyelven beszélt, a disznók melletti éjjeli őrököt kényszerítették. Ma is érzem ruháinak szagát.

Hogy mit csinált ez alatt anyám? Sikertelenül próbált nevelni bennünket, azaz három gyermekét, de mivel túl fiatal volt még mindehhez, s épphogy kicsöppent az apáca-internátus romantikus világából, derekas küzdelmei ellenére sem tudott sok eredményt felmutatni. Talán ekkor még nem is akart. Ha túlságosan elszabadult a gyermekzsivaj pokla, apánk általi büntetésünket lebegtette meg szemünk előtt. Belátom ma már, hogy kellett valamit tennie, mert a kicsi, s kisebb aprózott lakás harmadik szobájába behelyeztek egy megfigyelőt közénk, valahonnan a szegénység mélynyomorából, s bár gyerekként mi szerettük Mari néni gömbölyded mosolyát a gyerekeivel együtt, azért valami tisztánlátással megéreztek a veszélyforrását is személyében.

S hogy visszatérjek a bevezetőmben emlegetett közös étkezéseinkre, mint a szorító prés egyik deformálására, röviden annyit: az apámmal elköltött családi ebédek rémálmát jó sok idő után sikerült elűznöm, hála azon béli igyekezetemnek, hogy emlékezetem mélyére jól befalaztam a *jó ebédhez szól a nóták* idejét. A vasárnapi déli harangszó úgy kezdődött, hogy a hely szűke miatti présben ülünk a kicsi konyhába

bezsúfolt, túlméretezett (hajdanvolt ebédlőgarnitúra) kerek asztala körül öten. Az asztalon ropogásra keményített, – mindig ugyanaz – hófehér damasztabrosz (ezt a ki nem hipozható mártásfoltokból lehetett kikövetkeztetni), a véletlenül megmaradt Zsolnay porcelánnal megterítve (igen szerettem elnézni gyönyörű csontfehérbe mélyesztett sűrű-arany mintáit, amelyek a leves alól előbukkantak). Miután könyökszomszédságban elhelyezkedtünk, Apám imára szólított fel valamennyiünket (bár ekkoriban úgy tűnt, hogy maga nemigen hisz az erejében), mi engedelmesen felálltunk, s háromszólamú gyerekkórusként, nem gondolva a szövegre elkántáltuk: *Édes Jézus légy vendégünk...* ! Apámat minden alkalommal felbosszantottuk éneklésünkkel, s odafordulva anyámhoz, nyomatékosan megkérdezve, miért vagyunk ilyen neveletlenek. Pedig az ebéd kezdetén még az illedelmességet gyakoroltuk! Csak ő ezt nem tudhatta, mert ő sem ismert minket. Egy évben háromszor, négyszer, ha találkoztunk vele.

Attól a nagy feszültségtől, hogy a lelkünknek idegen emberrel, az apánkkal ültünk le a hétköznapioktól eltérő vasárnap terítéséhez, azzal az apával, akinek reggel fatálcán kellett bevinni az ágyába a reggelit, mert valamikor ezt szokta meg, szóval ettől a jók legyünk kényszerből, oktalan vigyorgással folyamatosan mozgásba kényszerültünk. Öcsém általában a második, azaz a mártásos fogásig bírta az apróbb mozdulatokat, akkor aztán váratlanul felugrott valamiért, majd leültében felborította a gyümölcscsöszszal telt tányérját, s a bordó, vagy csak rózsaszínbe forduló sűrű, ragacsos lé lassan elkezdett folydogálni, az Apánk terítéke felé. Mert öcsénk ült mellette, lévén ő volt a családi név reménybeli fenntartója.

Mindig tudtuk, hogy ez fog történni. A koreográfia kidolgozottsága szerint már éreztük is a drámai feszültséget, és örömmel vegyes borzalommal figyeltük az egymást éró könyökeink bizsergetését, amely már az elkövetkezendőket előre jelezte. Öcsénk tányérborogató tetteire majd két méter magas Apánk általában felugrott, s remegő dühvel kiáltott valamit, hogy utána feltéphesse az ajtót és kirohanjon. Valószínű, hogy ez a nagy bezártság neki sem tett jót, mert a betonútépítő közösségben elszokott a családtól.

Anyánk arca ilyenkor nem hófehérré, hanem kópévá változott, jelezve azt, hogy jó lenne valahogy megúszni a továbbiakat, amikről most nem beszélek! Erre a finom arc-mimikára feloldódtunk, megkönnyebbültünk, pedig még hosszú idő állt előttünk másnap hajnalig, apánk elutaztaig, de legalább megtörtént, amire vártunk. Hála Istennek, hogy vége lett a szörnyűségnek! Apánk kirohanása után fellélegezve újra leültünk az asztalhoz, mert tudtuk, hogy ilyenkor anyánk tálcára rakja a kirántott húst (a többi csak húsnak álcázott panírként tündökölt a tányéron), s bevonult a szobába, hogy apánk további haragját elhárítsa az egyedüli ebéd nyugalomával. Mi jóleső mozdulattal, ahogy hétköznapienként minden étkezéskor tettük, elővettük a nagy, talpas, csorbult és legutolsó kristályvázánkat, körben nekitámasztottuk éppen olvasandó könyveinket (aki nem ismerte a betűket, az a képeskönyvét nézegethette), és izre nem figyelve óráig ebédeltünk. Apánk délutáni alvásának zajai mennyei háttérzeneként hallatszottak ki a mellettünk lévő szobából. Anyánk is lassan visszaóvatzkodott a helyére, s elővarázsolta az evőeszközös fiókba eldugott regényét. Túlélve a villámháború tüzeit, nem gondoltunk arra a két hónap múlva következő folytatásra, amikor Apánk majd újra hazalátogat kényszerlakhelyéről és kezdődik minden előről.

Körben, vázához támasztott olvasnivalónkban, Verne világában, vagy a *Hetvenhét magyar népmesében* sokkal valóságoszerűbb volt minden és megnyugtatóbb, mint az életben. Halotti csendben, olyanban, amilyent apánk kívánt volna magának, porciózgatva, apróztatva, kihűlve, megdermedve, ízét nem érezve, néha majd két óráig teszegettük szánkba az ételt. Amúgy igen rosszevők voltunk, mégis valamennyi evésünk ezekért a közös olvasásokért a boldogság érzésével töltött el bennünket a nap bármely szakában. (Csak zárójelben jegyzem meg, hogy Anyánk egész korán belénk nevelte, hogyan kell túlélni a napjainkat, hogyan lehet nem kívánni a jót sem, olyankor például, amikor az iskolában bizonyos gyerekek narancsának illata valamennyi pórusunkat előntötte. Hosszú ideig vettük még hasznát ennek a jezsuita, vagy inkább anyánk puritán protestáns nevelésének. Az evés lényege számunkra évekig az olvasás nyugalomát jelentette. Másra amúgy sem futotta volna.)

Ó, tizennégy éven át tartó, kárpótlásba be nem számítható bagatellek!

•••

Apámnak a betegségéből orvul előtörő félelme mellé anyámé is odatolakodott kórházi ágyánál. (Apám soha nem beszélte el egyetlen szóval sem, hogy mi történt vele a betonút építését megelőző időszakban).

Ám amiről világos emlékképeink maradtak, az a következő volt. 1956 után rebellis kisvárosunk orosz laktanyájából hetente eljárt hozzánk a KATONA ellenőrizni. Anyánk így mondta, kemény hangsúllyal: A KATONA, aki mellesleg barna tölgyfaajtónkba orosz betűkkel beleégette, hogy nálunk járt. Ilyenkor a hosszú tornácos ház két első, *megbízható* családja behúzta magára a lakásajtót, jelezvén, hogy nincsenek jelen az életünkben. Anyám tehát ott álldogált velünk a terebélyes diófák alatti udvaron, A KATONA valamit kérdezett, amire anyánk a vállát húzogatta, mert nem értett oroszul, s csak úgy magában következtetve gondolhatta ki a képtelenséget, hogy ez az idegen ember tán a nagy, boltíves pincét akarja látni, mert máshová úgysem tudnánk eldugni az ellenséget, ha akarnánk sem. Anyám szelíd határozottsággal mutogatta is az irányt, A KATONA kényszeredetten beleszagolt az öblös pince hidegbe, csizmájával mérgesen hátrarúgott és elment. Ácsingózó gyerekeként azt gondoltuk, hogy a többi katonáért, de aztán mégsem. Ám nemcsak A KATONA lett dühös az orvul kinyitott pinceajtó előtt, hanem Anyám is. Keményen húzta be maga után a mélybe vezető lejárati ajtót, s mozdulatlaná merevedett gyereklábaink ekkor lendültek meg először. Totyogós húgom kis szája elé fogta a kezét és némán sírni kezdett. (Kimerevedett fotó-idő a lelkemben.) S hogy Anyámnak eszébe jutott-e a félelem, azt nem tudom, de őt utánozva valamennyien kinyújtottuk a nyelvünket a kapu felé fordulva, a Katona hátára, hogy a rend bennünk helyreálljon. A rendszerváltás nagy plakátja mellett én örökké látni fogom a hátrarúgó katonai lábat is, s hallom a rengeteg suttogást, elhallgatás csendjét, a félbeszakított mondatot, egy kéz durva kopogását, a hirtelen lehalkított rádió-recsegést, éjszakákon a kisváros főutcáján végigvonuló, gyakorlatozó tankok dübörgését. Apámnak valószínű jóval több juthatott az ilyesféléből. Halálos ágyáig néma maradt ez ügyben. *A konyec-plakátot* ő már nem láthatta.

A temetőben az orosz sírok mellől 2000 után lebontották a vas korlátokat, jelezvén, hogy ebben a világban egyenlők vagyunk. A sírkövekről a széttöredezett fiatal katonarcok eltűntek. Pázsitos fű selyme kezdte egybeölelni a holtakat.

A HIVATAL megígérte, hogy keresi még a hiányzó láncszemeket, arról, hogy kik figyelték meg az apámat. Kell is, hogy megtalálja, mert a halál nem zárta le az aktákat. Állandóan kinyitogatja, ahogy állok a családi sírbolt mellett. Halottak napján.

Az öcsém által ültetett ezüst nyír két sírbolt fölött imbolyog. Hol erre hajol, hol arra.

Az egyik alatt Apám, Nagypám élete pihen, a másikéban, a jelen idő államilag *FONTOS EMBERÉNEK* apja fekszik. A tényt megrendülve rögzítettem, amikor megtorpanó emberek tömörültek családi sírboltunk elé, és jelentőségteljesen oda néztek. Azaz átnéztek rajtunk! A síri szomszédok egyikéhez. Mint valami ősi beteljesedés, görög végszó, vagy talán inkább Mikszáth Kálmáni megbocsátó derű az élet utáni zárlatban: ha Apámnak a kórházi ágyon nem is, de itt, ezen a szent helyen meg kellett bocsátania, hogy tovább ne féljen. Már ha az élők bocsánatot kérnének tőle.

- Látod! Itt van! - mondták jelentőségteljesen az élők, különböző érzelmi arcmimikával és összesúgtak. Bizonyára nem a holtat, hanem azt a *FONTOS, SENKI EMBERT* látták, akinek az apja itt nyugszik.

Apám soha nem vette el azt, ami a másé! A temetőkapuba cirádázott figyelmeztetést – *Feltámadunk!* – bencés diákként életének egy pillanatában sem feledte. Sokaknak még most sincs szükségük erre az ígéretre.

Mi nem ismertük Édesapánk valódi lényét. A vasárnapi ebédeken bizonyára nem ő ült közöttünk, hanem csak az árnya.

Honvédtiszti kardját az öcsém őrizte meg.

A megfigyelések feljegyzéseit a HIVATAL egyelőre nem találja, csak a számontartás borítólapját küldte el a régi szép időkről.

Egyszer, valamennyien mégis feltámadunk! És megmérettetünk.

Szabolcs Péter: Szent család - 2002